

4. Темницкий А. Л. Социокультурные факторы трудового поведения промышленных рабочих: 1990-е годы / А.Л. Темницкий // Социологический журнал. – 2002. № 2. – С. 76-93.
5. Доронін А. В. Поведінка персоналу виробничої організації. Оцінка, управління, розвиток : монографія / А. В. Доронін. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 320 с.
6. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под ред. В. А. Ядова. – Ленинград : «НАУКА», Ленинградское отделение. - 1979. – 248 с.
7. Базалійська Н. П. Узагальнюючі показники оцінювання трудової поведінки працівника виробничої організації / Н. П. Базалійська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Т1- №5. - 2013. – С. 185-191.
8. Щекин Г.В. Теория кадровой политики [Текст] : монография / Г.В. Щекин. – К.: МАУП, 1997. – 176 с.
9. Дмитренко Г. А. Мотивація й оцінка персоналу: навч. пос. / Г.А. Дмитренко, К.О. Шарапатова, Т.М. Максименко. – К.: МАУП, 2002. – 248 с.
10. Обуховська К. І. Сутність маркетингу персоналу в системі управління персоналом / К. І. Обуховська // Управління розвитком. - 2012. - №1. – С. 161-164.
11. Крушельницька О. В. Управління персоналом : навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – Вид-ня 2-ге, перероб. й доп. – К. : Кондор, 2005. – 308 с.

Natalia Bazaliyska

Khmelnitsky national university

Planning labour behavior of worker as the basic premise of effective management of industrial personnel of the enterprise

The aim of this work is the formation of an effective labour activity of workers based on the principles of planning labour behavior of the worker in the enterprise.

The essence of labour behavior of the worker is considered in the article. Determination of category "planning labour behavior of worker" is formulated. A system for to ensure effective labour activity of workers on the basis of planning labour behavior of worker is developed. The practical advantages of application of planning labour behavior of worker for the company are established.

Planning labour behavior of worker is not only a precondition for an effective development of modern production, but also a priority purpose of improving the quality of the entire economic system.

The results will make it possible to formation mechanism of controlling labour behavior of workers in the enterprise.

labour behavior of worker, labour activity, management of industrial personnel, planning labour behavior of worker

Одержано 29.04.14

УДК 336.719:005.35

Т. В. Башинський, здобувач

Хмельницький національний університет

Соціальна відповідальність банківського сектору України

Стаття присвячена проблемі корпоративної соціальної відповідальності в банківському секторі України. Коротко розглядається еволюція розвитку корпоративної соціальної відповідальності та основні характеристики цієї концепції. Окремо обговорюється проблема дослідження цього питання вітчизняними науковцями і втілення на практиці результатів дослідження. Вивчається важливість соціальної відповідальності банків в реалізації соціальної політики держави і дотримання принципів соціальної відповідальності в банківському секторі України.

соціальна політика, корпоративна соціальна відповідальність, соціальне партнерство, банк, соціальна відповідальність банків, Україна

© Т. В. Башинський, 2014

Т. В. Башинский, соискатель

Хмельницький національний університет

Социальная ответственность банковского сектора Украины

Статья посвящена проблеме корпоративной социальной ответственности в банковском секторе Украины. Кратко рассматривается эволюция развития корпоративной социальной ответственности и основные характеристики этой концепции. Отдельно обсуждается проблема исследования этого вопроса отечественными исследователями и внедрение на практике результатов этих исследований. Изучается важность социальной ответственности банков в реализации социальной политики государства и соблюдение принципов социальной ответственности в банковском секторе Украины.

социальная политика, корпоративная социальная ответственность, социальное партнерство, банк, социальная ответственность банков, Украина

Постановка проблеми. На важливості корпоративної соціальної відповідальності багато років назад наголошував ще Генрі Форд. В ті далекі 1930-ті роки його ідеї не знайшли адекватної підтримки. Лише через кілька десятків років на них серйозно звернули увагу як практики, так і науковці. Починаючи з кінця 1990-х років ідея соціальної відповідальності почала активно просуватися на різних рівнях: підприємства, держави, міжнародних організацій. Багато міжнародних організацій навіть розробили керівні положення з питань корпоративної соціальної відповідальності. Якщо за даними Fortune Global 500 у 1977 році менше половини досліджуваних підприємств згадували корпоративну соціальну відповідальність, то вже в кінці 1990-х близько 90% визнали корпоративну соціальну відповідальність однією зі своїх ключових організаційних цілей.

В Україні про корпоративну соціальну відповідальність заговорили лише останнім часом. Для Радянської України це питання просто не ставилося під сумнів, оскільки країна будувала соціалізм і соціальна діяльність підприємства була невід'ємним елементом командно-адміністративної економіки. На противагу, сьогодні проблеми, пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю є актуальними як ніколи. Підвищує важливість соціальної відповідальності бізнесу те, що держава з часів проголошення незалежності не спроможна повністю реалізувати свої функції. Водночас важливим стає постановка завдання розвитку соціальної активності вітчизняних підприємств і організацій таким чином, щоб така діяльність не перешкоджала основній їх діяльності і не сприймалася як загроза результативності. Банківський сектор в цьому питанні займає не останнє місце. Бурхливий розвиток банківської системи в Україні в останні роки, зростання користувачів банківських послуг, вказує на те, що банківський сектор як ніхто інший стоїть близько біля кожної окремої особи і може успішно використовуватися для реалізації соціальних цілей держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Довгий час концепція корпоративної соціальної відповідальності не сприймалася серйозно, і поодинокі дослідження, присвячені цій концепції відображали якусь одну лише сторону питання. В наслідок цього виникла проблема фрагментації поняття і розбіжності думок. Проте за останні двадцять років ситуація докорінним чином змінилася. Ми все частіше зустрічаємо цю концепцію і в наукових публікаціях, і в дискусіях практикуючих менеджерів. Питаннями корпоративної соціальної відповідальності присвячені праці таких західних вчених як М. Альбера, Х. Боувена, Д. Вінзора, М. Герета, А. Керролла, Дж. Колонскі, Р. Штойера, М. Фрідмена, П. Друкера, А. Керолла, М. Портера, В. Хойера. Для української науки концепція корпоративної соціальної відповідальності є порівняно новою. Нею займаються такі науковці як І. О. Амоша, Н. А. Дехтяр, А. М. Колот, Е. Н. Коренєв, Н. О. Щур [1–5]. Водночас все більше і більше вчених звертають увагу на загальні проблеми соціальної відповідальності бізнес структур. Проблемами корпоративної соціальної відповідальності банків присвячена досить невелика кількість

праць Л. Волошок, С. Б. Єгоричевої, І. Царик [6, 7], окремі праці зарубіжних вчених, що вказує на необхідність продовження досліджень в цьому напрямку.

Постановка завдання. Метою є дослідити рівень запровадження і можливість подальшого розвитку корпоративної соціальної відповідальності в банківському секторі України.

Виклад основного матеріалу. Зростання соціальної напруженості в країні посилює увагу науковців і практиків до питання соціальної відповідальності українського бізнесу. Неспроможність держави профінансувати в повній мірі реалізацію прийнятих соціальних програм вимагає того, щоб держава більшу увагу звернула на недержавні інститути. Досвід передових країн світу показав, що залучення підприємств і банків до реалізації соціальних заходів, значно підвищує ефективність і результативність соціальної політики держави.

Вважається, що концепція зародилася ще тоді, коли у 1919 році Генрі Форд намагався просунути ідею підприємства як надавача послуг для всіх, хто якимось чином з ним зв'язаний, в тому числі для суспільства в цілому. В той час його ідеї не знайшли достатньої підтримки серед інших менеджерів.

До перших найгрунтовніших спроб пояснити і окреслити межі концепції корпоративної соціальної відповідальності відносять працю Ховарда Боувена «Соціальна відповідальність бізнесмена» (1953). В 50-60х роках ця концепція розглядалася в рамках макро-соціальних інститутів. Так Ховард Боуен сприймав корпоративну соціальну відповідальність як частину більш широкого бачення Американського суспільства, в якому економічні і соціальні цілі взаємно підкріплюються. Для нього корпоративна соціальна відповідальність була додатковим коригуючим інструментом, який дозволяв виправити недоліки економіки невтручання (*laissez-faire*) [8].

Звісно, одними з основних критиків концепції корпоративної соціальної відповідальності є ті, хто вважає, що основною метою підприємства має стати задоволення інтересів держателів акцій. Так, в 1970-80х роках успішно реалізувалися спроби поєднати концепцію корпоративної соціальної відповідальності з концепцією корпоративною фінансовою діяльністю, яка продовжилася і в подальші роки. У 1970-х роках Воліч і МакХован заявили, що якщо не показати, що соціальна відповідальність є в інтересах підприємства, ця концепція завжди буде викликати гостру критику тих, хто виступає за максимізацію прибутку і стверджує, що соціальні витрати тільки перешкоджають реалізації основної мети бізнес-організації [9]. Науковці стверджували, що корпоративна соціальна відповідальність добре узгоджується з довгостроковими цілями держателів акцій. Корпоративну соціальну відповідальність почали розуміти як нематеріальну вигоду для підприємства в довгостроковій перспективі. Пізніше, у 1980-90х роках, концепція соціальної відповідальності бізнесу розглядалася вже у тісному зв'язку з теорією зацікавлених сторін або стейкхолдерів, теорією принципала-агента і теорією соціальних мереж (в широкому значенні цього поняття).

Водночас, найбільший розвиток ця концепція отримала лише нещодавно, в останнє десятиліття, коли на рівні держав і міжнародних організацій були прийняті відповідні документи. Так, наприклад, в Європі був прийнятий закон, який зобов'язував пенсійні фонди інформувати громадськість про те, чи вкладають вони гроші у діяльність соціально відповідальних компаній. Розвиток концепції корпоративної соціальної відповідальності досяг такого рівня, коли вона стала розглядатися не стільки з точки зору моральної відповідальності підприємств і організацій або як діяльність, яка може нашкодити ефективній і прибутковій роботі, а як вигода підприємства у довгостроковій перспективі.

Сьогодні корпоративну соціальну відповідальність пов'язують з концепцією сталого розвитку. Соціальна відповідальність бізнесу – це в першу чергу стратегічні

ресурси, які можуть допомогти покращити результативність діяльності підприємств і організацій з одночасною вигодою для суспільства. В документі Європейської комісії корпоративна соціальна відповідальність трактується як концепція, відповідно до якої компанії включають соціальні і екологічні питання в свою діяльність і в свою взаємодію з зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) на добровільній основі [10].

В Україні поки що концепція корпоративної соціальної відповідальності не набула такого рівня популярності, як в розвинутих країнах світу. Діяльність підприємств і організацій в цьому напрямку направлена в першу чергу на задоволення потреб найближчих зацікавлених сторін, до яких відносяться клієнти, інвестори, партнери та співробітники. Соціальна діяльність найчастіше є синонімом благодійницької діяльності. Недостатній розвиток отримала співпраця бізнес-сектору з органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями.

Водночас, резюмуючи еволюцію розвитку концепції, соціальна відповідальність бізнесу не обмежується благодійною діяльністю, яку дехто може розглядати як перешкоду або зайвий тягар для бізнесу. Навпаки, соціальна відповідальність передбачає таку діяльність, від якої отримують користь всі: працівники, акціонери, суспільство в цілому. Тому серед напрямків корпоративної соціальної відповідальності важливе місце займають охорона праці, стабільність заробітної плати, підтримка достойного рівня оплати праці, розвиток персоналу, соціально відповідальне інвестування, додаткове медичне і соціальне страхування співробітників, сприяння подолання корупції в країні, гендерна рівність, співпраця з місцевими громадами, розвиток соціальної інфраструктури [5].

Варто відмітити, що українські банки останні роки активно розвивають соціальний напрямок своєї діяльності. Ми проаналізували інформацію, доступну на Інтернет-сайтах 10 найбільших банків, що діють на території України. Дані свідчать про те, що всі банки так чи інакше долучаються до реалізації соціальних програм і заходів (табл. 1).

Як свідчать результати нашого дослідження, інформація про соціальну діяльність банків рідко розміщується на першому чи другому рівнях сайтів. Не всі банки вважають за потрібне висвітлювати принципи соціальної відповідальності, яким вони слідують, і не завжди така діяльність висвітлена у стратегії банку. Найбільш поширеним залишається бачення соціальної відповідальності як благодійної і спонсорської. Практично не використовується широке бачення соціальної відповідальності як забезпечення сталого розвитку. Аналіз таких джерел інформації як прес-релізи, новини, огляд нагород тощо свідчить про те, що усі проаналізовані банки займаються підтримкою спорту, мистецтва, співпрацюють з благодійними фондами.

Набагато важче знайти інформацію про реалізацію інших напрямків соціальної відповідальності. Водночас можна підсумувати, що в рамках реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності, банки проводять такі заходи, крім благодійної і спонсорської діяльності:

- проведення уроків фінансової безграмотності (наприклад, Дельта-банк, Приват-банк);
- організація бізнес-лагерів для молоді;
- в співпраці з місцевою громадськістю проведення робіт з благоустрою територій;
- програми підвищення кваліфікації працівників;
- створення додаткових робочих місць;
- програми сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, підприємницької діяльності жінок;
- інші.

Таблиця 1 – Наявність інформації про соціальну відповідальність банків України у відкритому доступі (на прикладі 10 найбільших банків, що діють на території України)¹

Напрямки соціальної роботи банків	Приватбанк	Ошадбанк	Укрексімбанк	Дельта Банк	Райффайзен Банк Аваль	Промінвестбанк	Укросцбанк	Перший Український Міжнародний Банк	Сбербанк Росії	Альфа-банк
Врахування соціальної відповідальності в стратегії розвитку		+					+	+		
Наявність веб-сторінки чи документа у відкритому доступі щодо соціальної відповідальності банку (крім стратегії)	+			+	+		+	+		
Залучення до реалізації державних соціограм		+								
Підвищення ефективності впровадження соціограм		+								
Додатковий соціальний захист працівників банку		+								
Належні умови праці								+		
Розвиток персоналу								+		
Створення робочих місць для людей з особливим потребами										
Зелений банк	+							+		
Благодійність та спонсорство	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Фінансова грамотність		+								
Популяризація освіти в Україні						+	+			
Благоустрій										
Програми для малого і середнього бізнесу	+				+		+	+	+	+

¹ «+» - інформація про діяльність присутня на сайті або в документі банку
Відсутність «+» означає відсутність інформації про певний вид діяльності на сайті банку

Серед принципів соціальної відповідальності, які найчастіше визначаються банками, наступні:

1. Принцип відкритості і прозорості. Передбачає забезпечення прозорості фінансової звітності, виплата податків, офіційна заробітна плата співробітника банку, відкритість і прозорість у стосунках з клієнтами, партнерами, співробітниками і представниками влади.

2. Принцип дотримання інтересів і потреб майбутніх поколінь з метою забезпечення стійкого розвитку. Банки приймають участь у вирішенні економічних, соціальних, екологічних проблем, які існують в нашому суспільстві.

3. Принцип ведення постійного діалогу із зацікавленими сторонами. З метою дотримання цього принципу банки постійно працюють над тим, щоб вчасно визначити інтереси і потреби зацікавлених сторін з метою покращення банківських послуг і соціальної діяльності, а також підвищення рівня довіри до банку.

4. Принцип достовірності.

Висновки. Концепція соціальної відповідальності бізнесу з початку її зародження характеризувалася не тільки орієнтацією на благодійну і спонсорську діяльність окремих підприємств і організацій, але скоріше на більш широке бачення потреб і інтересів усіх можливим зацікавлених груп людей і суспільства в цілому. Ця ідея набуває все більшої популярності в банківському секторі в Україні. Водночас, як показав наш огляд соціальної діяльності банків, більшість обмежуються благодійною і спонсорською діяльністю, тоді як багато інших можливих видів соціальної діяльності не вважаються важливими, рідко реалізуються або взагалі ігноруються.

Іншою важливою проблемою є те, що рівень досліджень соціальної відповідальності в банківському секторі залишається на досить низькому рівні як у нас, так і за кордоном. Це питання є важливим для більш ефективної реалізації державної соціальної політики. Додаткові дослідження допомогли би отримати необхідну інформацію щодо стану соціальної діяльності банків, як вони розуміють соціальну відповідальність, і на скільки долучаються до реалізації соціальних завдань, дослідження ефективності реалізації соціальних програм банківським сектором та можливості розширення участі банків в реалізації соціальної політики держави.

Список літератури

1. Амоша І. О. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу [Текст] / І. О. Амоша, О. Ф. Новікова // Публічне управління: теорія та практика. Зб. наук. праць. – 2011. – Випуск 1(5). – С. 122-127.
2. Дехтяр Н. А. Формування моделі фінансових стимулів держави щодо підтримки соціально відповідального бізнесу в Україні у контексті світового досвіду [Текст] / Н. А. Дехтяр, К. В. Піскун // Збірник наукових праць ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – 2011. – Вип. 32 – С. 164–172.
3. Колот А. М. Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки: теоретичні засади [Текст] / А. М. Колот // Україна: аспекти праці. – К. – 2011. – №3. – С. 3-9.
4. Коренев Е. Н. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: pro і contra [Текст] / Е. Н. Коренев // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький, 2011. – №4, Т.1. – С. 133–137.
5. Щур Н. О. Соціальна політика держави та соціальна відповідальність бізнесу [Електронний ресурс] / Н. О. Щур // Державне управління: теорія та практика. – 2011. – №2. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Schur.pdf>
6. Волошок Л. Соціальна відповідальність банків та необхідність впливу на неї держави [Текст] / Л. Волошок, І. Царик // Вісник Національного банку України. – К. – 2008. – №8. – С. 10–13.
7. Єгоричева С. Б. Соціальна роль та соціальна відповідальність комерційних банків [Текст] / С. Б. Єгоричева // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – №1(24). – С. 70–76.
8. Bowen H. R. Social responsibilities of the businessman / H. R. Bowen. - Michigan University: Harper, 1953. – 276 p.

9. Wallich H. C. Stockholder interest and the corporation's role in social policy / H. C. Wallich, J. J. McGowan. // A New Rational for Corporate Social Policy. - New York: Committee for Economic Development, 1970. – P. 39-61.
10. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 25.10.2011. COM(2011) 681 final [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ec.europa.eu/enterprise/policies/.../act_en.pdf.

Taras Bashynskyi

Khmelnyskyi National University

Social responsibility of bank sector in Ukraine

The main goal of this paper is to provide an overview of devotion to the idea of corporate social responsibility (CSR) of banks in Ukraine based on secondary data analysis.

The article includes a brief literature review on CSR considering the evolution of the concept in English-speaking scientific literature and Ukrainian publications. The author considers the problem of realization of the principles of CSR in Ukraine and main obstacles for social activity of Ukrainian business. Based on the content analysis of the web-sites of 10 largest banks operating in Ukraine, he concludes that all analysed Ukrainian banks are involved in social activity. However, the most popular vision of CSR by Ukrainian banks is sponsorship and charity, many banks even do not provide information on their social vision, a small number of banks have a separate document or web-page devoted to CSR.

In conclusion, CSR in Ukrainian bank sector requires further development in order to realize a full model of CSR which is not limited by charity but oriented towards sustainable development.

corporate social responsibility (CSR), banks, social responsibility of banks, social partnership, Ukraine

Одержано 10.04.14

УДК 330.117

Г.К. Волчкова, здобувач

Кіровоградський національний технічний університет

Формування соціального капіталу: фактори-стимулятори і фактори-блокатори

В статті розкривається необхідність дослідження концепції соціального капіталу. Такі фактори як довіра, норми, цінності, соціальні зв'язки, взаємна солідарність та підтримка є джерелом формування соціального капіталу. Виокремлено фактори-стимулятори та фактори-блокатори формування соціального капіталу підприємства. Наведено вплив цих факторів на такі аспекти функціонування підприємства як репутацію, доступ до ресурсів, фінанси, професійне зростання співробітників та переваги від участі у мережах.

соціальний капітал, стимулятори розвитку соціального капіталу, блокатори розвитку соціального капіталу, довіра

Г.К. Волчкова, соискатель

Кіровоградский национальный технический университет

Формирование социального капитала: факторы-стимуляторы и факторы-блокаторы

В статье раскрывается необходимость исследования концепции социального капитала. Такие факторы как доверие, нормы, ценности, социальные связи, взаимная солидарность и поддержка являются источником формирования социального капитала. Выделено факторы-стимуляторы и факторы-

© Г.К. Волчкова, 2014